

UOT: 94.

BAŞ KATİBİN ŞƏXSİ HƏYATI

*dosent Veyisov Arif Hacı oğlu, Bədəlova Tərlan Səttar qızı
Mehdiyeva Həqiqət Şadət qızı
BDU-nin Qazax filialı*

Xülasə: Baş katibin xaricdən gətirilən şeylərin heç birindən xoşu gəlmirdi. Tarixi şeylərə, "Avropaya" nifrətini öz məişətinə də keçirmişdi. Özünün "proletar sadəliyini" uzun illər boyu nəzərə çapdırırdı. Onu həyatında isə əsas məsələ hakimiyyət idi.... Stalin öz uşaqlarının tərbiyəsi ilə yaxından məşğul ola bilmirdi, yaxud məşğul olmaq istəmirdi. Əslində uşaqlarını çox nadir hallarda görürdü. Böyük tarixi simalarının övladlarının məhz ata-anaları məşhur adam olduqlarına görə bədbəxt böyümələri o qədər də nadir hadisə deyildi. Uşaqlar ataları haqqında az şey bilirdilər. Atanın onlarla məşğul olmaq vaxtı yox idi.

Açar sözlər: Stalin, Alluluyeva, Yakov, Vasili, Beriya, Xruşşov, Svetlana.

Key word: Stalin, Alluluyeva, Yakov, Vasily, Beria, Khrushchev, Svetlana.

Ключевые слова: Сталин, Аллилуева, Яков, Василий, Берия, Хрущев, Светлана.

20-ci illərin axırlarından qəzetlər Stanlinin adını az çəkirdi. Düzdür, quberniya komitələri qısa "İ.Stalin" imzası ilə hər ay xeyli direktiv, göstəriş sərəncam alırdılar. Hələ ki, bəzən Stalinlə razılaşırdılar, onu açıq tənqid edə bilirdilər. "Bolşevik" jurnalında M.Semiçin məqaləsi verilmişdi-müəllif milli məsələ barəsində Stalinin mövqeyi ilə razılaşmadığını bildirirdi. O zaman bu, adi iş idi. 1926-cı ilin əvvəlində "Bolşevik" də V. Sorinin replikası dərc olunmuşdu. O da partiya və sinif arasında qarşılıqlı münasibətlər məsələsinə Stalinin baxışı ilə razılaşmamışdı. Oktyabrdan sonra cəmiyyət müstəsna sürətlə irəliləməkdə davam edirdi, üstəlik Leninin hasilə gətirdiyi demokratiya cürcətiləri hələ taptalanmamışdı. Stalin onu tanıyanlara da, tanımayanlara da adi insan kimi görünürdü. Bu cür adi fərdiyyətin öz adı şəxsi həyatı olmalı idi.

20-ci illərdə rəhbərlər sadə həyat sürürdülər. Stalin o vaxtlar Leninin sərəncamı ilə aldığı kiçik mənzildə yaşayırdı. Stalin üçün daha rahat mənzil tapılması üçün A.V.Lunaçarskinin 18 noyabr 1921-ci il tarixli məktubu indiyədək qalmışdı. V.İ.Leninin ÜRMİK katibi A.S.Yenukidzeyə qısa məktubu vardır. Həmin məktubda o, millətlər işləri üzrə xalq komissarı İ.V.Stalinə mənzil ayrılmasını sürətləndirməyi və icra haqqında telefonla məlumat verməyi xahiş edirdi. Tezliklə Kremlə Stalinə mənzil tapıldı. Stalin buraya axşamlar və ya gecələr gəlir, səhər tezdən işə gedirdi. Adi məişət şəraiti vardı: köhnədənqalma mebel, sürtülüb yeyilmiş döşəmə, kiçik pəncərələr. 20-ci illərin əvvəllərində Stalin Zubalovodakı bağda yaşamağa başladı, sonralar 30-cu illərdə isə Kuntsevoda, Stalinin göstərişi ilə bağ təmir edib yenidən qururdu. Son illər iri evin yanında kiçik taxta ev tikmişdilər və Stalin oraya köçmüşdü. Otaqda əntiq şeylər adında heç nə yox idi. Otağının mərkəzi hissəsində Lenin ilə Stalinin Qorkidə 1922-ci ilin sentyabrda M.İ.Ülyanova tərəfindən çəkilən fotosəkilinin böyüdülmüş sürəti vurulmuşdu.

Baş katibin xaricdən gətirilən şeylərin heç birindən xoşu gəlmirdi. Tarixi şeylərə, "Avropaya" nifrətini öz məişətinə də keçirmişdi. Özünün "proletar sadəliyini" uzun illər boyu nəzərə çapdırırdı. Onu həyatında isə əsas məsələ hakimiyyət idi. Bu hakimiyyətin məişət "bərbəzəyinin" Stalin üçün böyük əhəmiyyəti yox idi. 1938-ci ildə Kremlə gözəl bir binada Stalinə başqa bir mənzil ayırdılar. Həmin binanı XVIII əsrdə Kazakov senat üçün tikmişdi.

Mənzil ikinci mərtəbənin az qala hamısını tuturdu. Lakin Stalin bu mənzildə, demək olar, qalmırdı, “yaxud” bağda yaşamağı üstün tuturdu.

Stalinin 70 illiyi ərəfəsində Beriya Moskva su ambarının sahilində ona hədiyyə olaraq bağ evi verdi, “rəhbəri” dilə tutub bağa baxmağa razı saldı. Qocalmış “rəhbər” imtina etməyib gəldi. O, ətrafı və otaqları gəzdi, ətrafı dolaşdı, onu müşayiət edənlərə baxdı, dinib danışmadan maşına minib getdi. Birdə orada görülmədi.

Baş katibin həyat tərzini normal deyildi. Hələ 20-ci illərdə o, gecələr işləməyi üstün tuturdu. Çox, lap çox qəlyan, papirus çəkirdi. Ölümünə 1 il qalmış tənqitməyi və bununla öyünürdü.

Stalini adətən nahardan əvvəl bir az gürcü şərabı içməyi xoşlayırdı. Az gəzirdi. Günün heyvan və ya balıq ovunda keçirmirdi-özünün dediyinə görə onda bu “aristokrat adəti” yox idi. Soçidə olarkən Stalin sahilə durub ləpə döyən öz yerindən oynatdığı çinqillərin xışiltısına qulaq asmağı xoşlayırdı.

20-ci illərin axırlarından etibarən həftədə bir iki filmə baxmaq adət halını almışdı. Xalq arasında adı çəkilib haqqında danışılan filmlərin hamısı qabaqcadan Kremləki kiçik kino salonunda, sonralar isə Stalinin bağındakı kino qurğusunda göstərilirdi.

20-ci illərdən etibarən arvadı onu teatra aparmağa başlamışdı. Amma teatra az gedirdi. Arvadı öləndən sonra isə Böyük Teatr Stalinin həyatına möhkəm daxil oldu. Stalin 50-ci illərin əvvəllərində, insultundan qabaq “Sonalar gölü”nə baxmışdı.

Stalinin həyat yoldaşı Nadejda Sergeyevna Alluluyeva ərindən iyirmi iki il kiçik idi. Əslində gimnaziyanı qurtaran kimi partiya rəhbərlərindən birinin arvadı olmuşdu. Sənədlər, adamların, o cümlədən qızı Svetlananın dedikləri göstərir ki, cavan olmasına baxmayaraq Alluluyeva dolğun təbiətli şəxs idi. Bir müddətdən sonra partiya sıralarına qəbul edilmişdi, Millətlər işləri üzrə xalq komissarlığında işləyirdi, oxuyurdu. Növbətçi katib kimi Qorkidə, Leninin yanında olmuşdu. Paytaxtın Petroqraddan Moskvaya köçürülməsi məsələsi qalxanda Stalin arvadının ata-anasını da özü ilə aparmışdı. Onlar uzun müddət Kremləki kiçik mənzildə Nadejda və kürəkəni ilə birlikdə yaşamışdılar.

Stalin arxivinin sənədləri ilə tanışlıq göstərir ki, bir çox məktubları, sərəncamları, göstərişləri, teleqramları təkcə Stalinin köməkçiləri və katibliyinin işçiləri-Nazaretyan, Tovstuxa, Kanner, Mexlis, Divinski deyil, həm də Nadejda Sergeyevna yazmışdı. Alluluyeva görürdü ki, əri iş üçün yaranıb. Əvvəllər başa düşmürdü ki, əsrinin həyatında onun üçün az yer ayrılıb. Stalinin isə ünsiyyət saxlamağa vaxtı olmurdu. Çox vaxt arvadı “Səni ailə, uşaqlar maraqlandırmır...” deyəndə o Nadejda Sergeyevanın sözünü kobudcasına kəsir, bəzən isə söyüş söyürdü. Alluluyevanın əri ilə ac ünsiyyətdə olmasının əvəzini müəyyən dərəcədə işi, təsiri verirdi, bir də əsrinin silahdaşlarının arvadları ilə tez-tez görüşlər: Polina Semyonovna Jemçujina, Molotovun arvadı, Dora Mansiyevna Xazan, Andreyevin arvadı, Mariya Markovna Kaqanoviç, Esfil İsayevna Qurrviç, Buxarinin ikinci arvadı ilə.

20-ci illərdə Stalinlə Alluluyevanın iki uşağı oldu: əvvəlcə, 1921-ci ildə Vasili, dörd ildən sonra Svetlana anadan olmuşdu. Sonra Stalin birinci arvadı Yekaterina Svanidzedən olan oğlu Yakov da gəlib onlarla birlikdə yaşamağa başladı. O, öz anasından cəmi 7 yaş kiçik idi, lakin Nadejda Sergeyevna ata nəvazişini görməmiş bu yeniyetməni ana məhəbbəti ilə sevirdi. Alluluyeva işlədiyi üçün uşaqlara dayə baxırdı. Kremləki mənzil və ya Zubalovadakı həmişə tanış-bilişlə, qohum-əqraba ilə dolu olurdu. Arvadının ata-anasından başqa Alluluyevanın qardaşları Fyodor və Pavel, bacısı Anna öz yaxın adamları ilə tez-tez bura gəlirdilər. Stalinin birinci arvadı tərəfindən qohumları da həmçinin 30-cu illərdə, arvadı öləndən sonra Stalinin az-az gördüyü qohumlarının bu hay küylü dəstəsi nəzərə çarpacaq dərəcədə seyrəldi və dağıldı. Alluluyeva atası və anası sonralar öz əcəlləri ilə öləcəklər. Stalinin yaxın adamlarının bir çoxu “xalq düşməni” kimi edam ediləcək. Nadejda

Sergeyevanın qardaşı Pavel bir çox həbslərin, cəza tədbirlərinin, o cümlədən həm də Stalinin qohumlarının başına gətirilənlərin səhv olduğu barədə baş katibin yanında dəfələrlə söhbət salmaq istəmişdi, amma heç bir nəticəsi olmamışdı. Lakin bunlar 30-cu dəhşətli illərdə baş verəcək.

Stalin öz uşaqlarının tərbiyəsi ilə yaxından məşğul ola bilmirdi, yaxud məşğul olmaq istəmirdi. Əslində uşaqlarını çox nadir hallarda görürdü. Böyük tarixi simalarının övladlarının məhz ata-anaları məşhur adam olduqlarına görə bədbəxt böyümələri o qədər də nadir hadisə deyildi. Uşaqlar ataları haqqında az şey bilirdilər. Atanın onlarla məşğul olmaq vaxtı yox idi.

Stalinin böyük oğlu Yakovun taleyi daha faciəli olmuşdu. Atası ilə düz gəlmirdi. Stalin Yakovu zəif adam sayırdı, sonralar məlum oldu ki, səhv edirmiş. Ata oğlu Yakovun birinci nigahından narazı idi, elə ikinci dəfə Yuliya İsaakovna Meltserlə ailə qurmasından da, həmin nigahlardan iki uşağı vardı. Svetlana Alluluyeva xatırlayır ki, atasının soyuq münasibətindən başını itirən Yakov hətta özünü güllə ilə vurub öldürmək istəmişdi. Lakin xoşbəxtlikdən güllə bədəninə girib çıxmışdı və o, sağ qalmışdı. Hərçənd uzun müddət xəstə yatmışdı. Övladının ataya tam soyuq münasibəti bu cür ifrat şəkildə ifadə ediləndən sonra da Yakovu görəndə Stalin onu ələ salaraq söz ataraq demişdi: Heç gülləsi də hədəfə dəymədi.

Hamı, xüsusilə Nadejda Sergeyevna Stalinin buz kimi soyuq amansızlığından sarsılmışdı. Lakin siyasi destpot evdə başqa adam ola bilməzdi. Ölkənin rəhbərləri ilə danışanda, nümayəndə heyətlərini qəbul edəndə, müşavirələr də nitq söyləyəndə, mədəniyyət xadimləri ilə söhbət edəndə isə Stalin sürətlə cildən-cild girməyi bacarırdı.

Atasının razılığı ilə Yakov Moskvada Dəmir yolu Nəqliyyatı Mühəndisləri İnstitutunu bitirdi, Stalin adına zavodun elektrik stansiyasında işlədi, sonra isə hərbiçi olmaq istədi. Stalinin köməkçilərinin sərəncamı ilə Yakov Cuqaşvili Fəhlə-Kəndli Qızıl Ordu Artilleriya Akademiyasının axşam bölməsinə qəbul edildi, sonra dərhal birinci fakültənin dördüncü kursuna keçirildi.

Bu elə bir dövr idi... Hər şeyin astarını üzünə çevirirdilər. Boş bir şeyə irad tuta bilirdilər ki, bu da fəlakətlə nəticələnərdi. Lakin Yakov Cuqaşviliyə irad tutmurdular. Hərçənd o dövrdə də özlərinin vicdanı ilə alver eləməyən adamlar az deyildi. Akademiyanın zabitləri İvanov, Kobrya, Timofeyev, Şeremetov, Noviko attestasiyalarda və xasiyyətnamələrdə Stalinin oğlu barədə onun, görünür, layiq olduğu sözləri yazırdılar: Dövlət imtahanlarını kafi və yaxşı qiymətlərlə vermişdir. Bu sözləri hər şeyə qadir rəhbərin oğlu haqqında yazırdılar! Rəisləri Cuqaşvilini divizion komandiri təyin etməyi və ona kapitan rütbəsi verməyi tövsiyə etsələr də fakültənin rəisi Şeremetov başqa fikirdə olmuşdu: "Attestasiya ilə razıyam, lakin belə hesab edirəm ki, "kapitan" rütbəsinin verilməsi ancaq bir illik batareya komandirliyindən sonra mümkündür".

Yakov müharibənin ilk günlərindən etibarən cəbhəyə getmişdi. Mövcud sənədlər sübut edir ki, igidliliklə vuruşmuşdu, öz borcunu axıradək yerinə yetirmişdi, lakin xidmət etdiyi hissə mühasirəyə alınmış və o, əsir düşmüşdü. Alman arxivlərindən nadir fotoqrafiya qalıb-hitlerçi zabitlərin bir dəstəsi kapitan Y.Cuqaşvilini dövrəyə alaraq gözlərini Stalinin böyük oğluna zilləmişlər. Şəkildə ən maraqlı cəhət Yakovun sifətinin ifadəsidir, özünün duruşudur: o, yumruqlarını sıxaraq düşmənlərə nifrətlə baxır. Faşistlər Yakovun əsir düşməsindən təbliğat məqsədilə istifadə etməyə çalışırdılar. Cuqaşvilinin şəkli olan vərəqlər yayırdılar, lakin sovet adamları bunları saxta vərəqlər hesab edirdilər.

Stalin öz oğlunun halına yanmaqdan çox bundan qorxurdu ki, cəza düşərgəsində Yakovun iradəsini qırıb onu almanlarla əməkdaşlığa məcbur edə bilərlər. Dolores İbarruninin 1985-ci ildə Barselonda ayrıca kitab şəklində çıxmış xatirələrində az məlum olan bir fakt misal gətirilir-həmin fakt nə təsdiq edilib, nə də təksib olunub. Müəllif yazır ki, 1942-ci ildə cəbhə xəttinin arxasına xüsusi qrup göndərilmişdi. Bu qrup o zaman Zaksenhauzəndə

saxlanılan Yakov Cuqaşvilini əsirlikdən azad etməli idi. Xüsusi qrupun tərkibində Frankonun “Mavi diviziya”sının zabiti adına yazılmış sənədi olan ispan Xose Parro Moyso da vardı. Lakin əməliyyat uğursuz nəticələndi. Qrup məhv oldu. Yakov atasının fikirləşdiyindən qat-qat güclü şəxsiyyət imiş. Bu cür fikirləşməyin özü dözülməz, ölümdən dəhşətli idi. Hammelburq, Lübek, Zaksenhauzen düşərgələrində gördüyü cəhənnəm əzabları Yakovu satqın eləməmişdi. Lakin qüvvəsi tükənirdi. 1943-cü il aprelin 14-də Yakov Cuqaşvili özünü düşərgə çəpərinin tikanlı məftili üstünə atdı və keşikçi onu güllə ilə vurub öldürdü.

Bir çox digər işlərdə olduğu kimi, oğlu barəsində də Stalin səhv eləmişdi. S.Alluluyevanın bildirdiyinə görə Stalinqrad yaxınlığındankı qələbəindən sonra atası ona söz arasıl demişdi: Almanlar Yaşanı özlərindən birinə dəyişməyi təklif edirdilər...Onlarla alverə başlamayacaqdım ki! Yox, müharibədə sövdələşmə olmaz...

“Rəhbərin” o biri oğlunun da taleyi acınacaqlıdır. Atası onu güclü, möhkəm, ağıllı adam kimi böyüdə bilmədi. Anası öləndən sonra oğlunun tərbiyəçisi əslində Stalini mühafizə dəstəsinin rəisi Vlasin oldu. Lakin yaltaqlıq, özbaşınalıq şəraiti iradəsiz, şıltaq, zəif adam yetişdirdi. Düzdür, pis döyüşməmişdi, lakin o qədər fərqlənməmişdi ki, müharibəyə kapitan rütbəsində başlasın. 1947-ci ildə general-leytenant olsun. General-leytenant Valisi İosifoviç Stalinin şəxsi işi “rəhbərin” ətrafındakıların nə kimi hoqqabazlıq elədiklərini aydın göstərir.

İyirmi yaşında V.İ.Stalinə dərhal polkovnik rütbəsi verilir. İyirmi dörd yaşında V.İ.Stalinə-aviasiya general-mayor rütbəsi verilir. 1941-ci ildə çox təcrübəsiz, ortabab təyyarəçi ikən Fəhlə-Kəndli Qızıl Ordusu Hərbi Hava Qüvvələri İnspeksiyasının rəisi təyin olunur. 1943-cü ilin yanvarında 32-ci qvardiya qırıcı aviasiya polkunun komandiri təyin edilir, bir ildən sonra 3-cü, 1945-ci ilin fevralında isə 286-cı qırıcı aviasiya diviziyasının komandiri, 1946-cı ildə V.İ.Stalin korpus komandiri, sonra Moskva Hərbi Dairəsi Hərbi Hava Qüvvələri komandanının müavini, daha sonra komandanı təyin edilir. Əfsanəvi yüksəlişdir, lakin bu yüksəliş işgüzar və mənəvi keyfiyyətlərə əsaslanmır. Ona məxsus qovluqdakı sənədlərdə rəisləri göstərirlər ki, müharibə ərzində o, 27 döyüş uçuşuna çıxmış, düşmənin FV-190 tipli bir təyyarəsini vurub salmışdı: İki Qırmızı Bayraq, Aleksandr Nevski, II dərəcəli Suvorov ordenləri ilə, medallarla təltif olunmuşdu.

Şəxsi məqsədlərini güdən “xeyirxahlar” Stalinin oğlunun üstünə nemətlər və rütbələr yağdırırdılar. Vasili isə nəzərə çarpmadan yavaş-yavaş xronik alkoqolizm xəstəliyinə tutulmuşdu. Tədricən həyatın dibinə yuvarlanan bu adamın arvadlarına (azı 4 nəfər!) nə qədər dərd-bəla gətirdiyini təsəvvür etmək çətin deyildi. Vasili özlüyündə dərin maraq doğurmur, lakin bu pozğun insan taleyinin timsalında bir daha yəqin etmək mümkündür; hakimiyyətdən sui-istifadə ətrafdakıların hamısını, o cümlədən doğma övladlarını şikəst edir. Tarixdə belə hallar olmuşdur. Hakimiyyətin zirvələrinə çatan hökmdarlar çox vaxt özlərindən sonra mənəvi və cismani cəhətdən cılız uşaqlar qoyub getmişlər-çox pis mənəvi pozğunluq hələ diktatorun sağlığında onların əxlaqını puç eləmişdir.

Özünü nüfuzdan saldığı haqqında verilən məlumatdan sonra V.İ.Stalin paytaxt dairəsinin aviasiya komandanı kimi yüksək vəzifəsindən məhrum edilmiş və aşağı yuvarlanmışdı. Təsədüfi deyil ki, “rəhbər”in ölümündən cəmi 21 gün sonra general-leytenant V.İ.Stalin otuz iki yaşında ikən SSRİ müdafiə nazirinin 07 26 nömrəli əmrinə əsasən hərbi forma geyinmək hüququndan məhrum olunmaqla ordudan tərxis edildi. Hamı ondan əlini üzdü. Beləliklə, keçmiş hərbi təyyarəçi Vasili İosifoviç Stalin bədənini alkoqolla çürüdərək cavan ikən ömrünü başa vurdu.

Atasının ölümündən sonra V.İ.Stalini həbsxanaya saldılar: hansı günahlarısa, qəbahətlərisə və s. yada düşmüşdü. V.İ.Stalinin qızı Nadejda Vasilyevna iddia edir ki, istintaq və məhkəmə olmamışdı, ona 8 il iş vemişdilər. Məşhur partiya və dövlət xadimi A.N.Şelepın danışdı ki, Xruşşov məndən xahiş etdi ki, Lefortovaya gedim, Vladimir dustaqxanasından

ora gətirilmiş Vasiliyə baş çəkimi. Məhbus dəzgahda nə işə düzəldirdi. Yanıma gətirdilər, Vasili diz üstə köçüb ağladı: “Bağışlayın, bağışlayın, bir daha sözünüzdən çıxmaram...”. Görüş barədə Xruşşova danışdım. Bir qədər dinlədikdən sonra onu mənim yanıma gətirin dedi.

Ertəsi gün Vasili Stalini Xruşşovun yanına apardılar. Bu dəfə onun ayaqlarına düşdü: yalvarıb-yaxardı, ağladı, and-aman elədi. Vasilini qucaqlayan Xruşşov da ağladı. Uzun müddət atası haqqında danışdılar. Görüşdən sonra Vasilini vaxtından əvvəl buraxmağı qərar etdik. Qərar hazırlayıb buraxdılar. Dustaqxanadan çıxarkən təkid elədilər ki, rəsmi surətdə Vasilyev familyasını götürsün. Ali Baş Komandan Stalin müharibə dövrünün bəzi direktivlərini məhz həmin familiya ilə imzalamışdı. Zəif adam olmasına baxmayaraq Vasili Stalin qətiyyətlə boyun qaçırdı. Köhnə dostları Vasilini tədriclə yenə də əvvəlki həyat tərzinə qaytardılar. Azadlığa buraxıldıqdan bir ay sonra sərxoş vəziyyətdə avtomobil sürərkən qəza törətdi. Onu Kazana sürgünə göndərmək qərarına gəldilər. Vasili özünün növbəti arvadı ilə birlikdə sürgünə getdi. 1961-ci il oktyabrın 31-də atasının cənazəsinin Mavzoleydən çıxarılması xəbəri Vasiliyə burada çatdı. Dustaqxana, xəstəliklər, araq, keçmiş “dostların” mürüvvətsizliyi onu tam əlil eləmişdi.

Vasili 1962-ci il martın 19-da vəfat etdi. Məzar daşında həyatı boyu olduğu kimi “Stalinə” yox, hökumət orqanlarının istədikləri kimi “Vasilyevə” yox, “Çuqaşvililərdən sonuncusuna” sözləri yazılacaq. Mərhum özündən sonra 7 övlad qoymuşdu: dördü doğma idi, üçünü övladlığa götürmüşdü. Kiçik oğlunun bədbəxtliyində Stalini təqsirləndirirlər. Qızı Svetlananı isə vətənpərvər kimi tərbiyə edə bilmədi. Nə qədər ki, qızı məktəbli idi. Stalin onu oğlanlarından çox sevirdi. Müharibə atəşi qızından uzaqlaşdırdı. Böyüyən Svetlana bütün yaşadları kimi ilk dəfə birinə vuruldu. Tanış- jurnalist və kinorejissor A.Y.Kapler həbs edildi və 5 il iş aldı, sonra daha 5 il aldı. Stalin Beryadan Kapler haqqında arayış tələb etdi ona məlumat verdilər ki, Kaplerin Fransada bacısı var və Amerika muxbirlər Şapiro və Parker ilə görüşüb. Özünü təqsirkar bilməyib, lakin agentura məlumatı ilə ifşa olunur.

Svetlana iki ərə getmiş, ailə qura bilməmişdi. Üçüncü dəfə əcnəbi ilə nigahı da uğursuz oldu. Əri Moskvada vəfat etdi və dəfnlə əlaqədar olaraq Alluluyeva 1966-cı ildə xaricə getdi və mərhumun cənazəsini vətəninə apardı. Hindistandan geri qayıtmadı. Qərbə getdi, orada qaldı, öz məqsədləri üçün atasının adından həyasızlıqla istifadə edənlərin əlinə düşdü. Həmin vaxtdək Stalinin qızı filologiya elmləri namizədi idi, yaşı qırxı haqlamışdı.

1984-cü il noyabrın 1-də S.İ.Alluluyevanın SSRİ vətəndaşlığının da bərpa edilməsi və onun qızı O.V.Pitersin SSRİ vətəndaşlığına qəbul olunması haqqında SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanı verildi. Lakin Svetlana Alluluyeva Vətəndə həyata uyğunlaşa bilmədi və ürəyinə yatan yerdə yaşamağı üstün tutdu. Nadejda Sergeyevna Alluluyeva sağ olsaydı rəhbərin uşaqları bəlkə də başqa cür böyüyərdilər. Dəlillər göstərir ki, onun ölümünə dolayı yolla Stalin bais olmuşdur. 1932-ci il noyabrın 8-dən 9-a keçən gecə Alluluyeva-Stalina intihar etdi. Onun faciəli hərəkətinin bilavasitə səbəbi kiçik bayram məclisində yan-yöndəkilərin nəzərinə o qədər də çarpmayan inciklik oldu. Molotov, Vorosilov arvadları ilə birlikdə, baş katibin ətrafındakı digər şəxslər məclisdə idilər. Stalinin növbəti kobudluğuna arvadının kövrək təbiəti tab gətirmədi. Oktyabrın 15-ci ildönümü məclisində qanqaralığı oldu. Alluluyeva öz otağına gedib özünü güllə ilə vurdu. Ailənin təsərrüfat işlərinə baxan Karolina Vasilyevna Til səhər Alluluyevanı oyatmağa gedəndə onu ölmüş gördü. Tapança döşəmədə idi. Stalini, Molotovu, Voloşilovu çağırıdılar.

Belə güman etməyə əsas vardır ki, mərhum ölümündən əvvəl məktub yazıb qoymuşdu. Baş vermiş hadisədən səhər xəbər tutanda Stalin sarsılsa da özünün qeyri-əxlaqi əqidəsinə sadıq qaldı: Alluluyevanın hərəkətini özünün təqsiri kimi yox, ərinə xəyanət kimi qiymətləndirdi. Stalin arvadı ilə ilkin matəm mərasimində vidalaşaraq qəbiristanlığa getmədi.

Ətrafındakı adamlar tezliklə Stalinin yaxın şəxslərdən birinin qohumu ilə yeni nigahını təşkil etməyə cəhd göstərdilər. Lakin yalnız bu dul kişiyə məlum olan səbəblər üzündən nigah baş tutmadı. Stalin ömrünün axırınadək tək yaşadı. Evdə ona qulluq eləməyi saysız-hesabsız xidmət işçilərindən təsərrüfatçı qadına tapşırırmışdı. Valentina Vasilyevna İstomina dul kişiye daimi qayğı məsələlərini öz üzərinə götürmüşdü, baş katib Qara dəniz sahilinə gedəndə də onu müşaiyət edirdi. Stalin öləndə İstomina Siyasi Büro üzvlərinin gözü qabağında özünü mərhum “rəhbər”in üstünə atdı və nalə çəkdi. Görünür, Stalin silahdaşlarına nisbətən bu qadına daha yaxşı adam olmuşdu.

Ömrünün lap axırlarında Stalində öz arvadının xatirəsinə hörmət əlamətləri görünmüşdü. Bağdakı evinin yemək otağında və kabinetində, həmçinin Kremldəki mənzilində Alluluyevanın fotolarını vurmuşdu. Bəlkə də ömrünün qürub çağında Stalinin vicdanı oyanmışdı. Lakin Stalində nə xeyirxahlıq olub, nə də vicdan.

Qətiyyəən şübhə yoxdur ki, N.S.Alluluyeva Stalini sevirdi və çox çətin işində ona hər cür kömək etməyə çalışırdı. O, Sənaye Akademiyasında oxuyur və uşaqları ilə məşğul olurdu. Qohumları deyirdilər ki, Alluluyeva ömrünün son illərində dərin daxili təlaş keçirirdi. Bəlkə Stalin də onu özünəməxsus tərzdə sevirdi. Stalin bəzən həftələr boyu qohumlarından heç kəsə məhəl qoymurdu, onların keyfini soruşmurdu, səhhəti ilə maraqlanmırdı. O, öz nəvələrinin çoxunu heç vaxt görməmişdi və görməyə can atmamışdı.

Stalin birinci arvadınının qardaşı, çox yaxın adamı Aleksandr Semyonoviç Svanidze həbs ediləndə Stalinin ağına da gəlmədi ki, ömrü boyu, uşaqlıqdan tanıdığı bu adam necə “düşmən” ola bilərdi. Onun hərəkətləri, davranışı, ətrafındakılarına və yaxın adamlarına münasibəti belə güman etməyə əsas verir ki, Stalin mərhəmət, alicənablıq, başqalarının hərəkətinə dözmək, insanlıq, peşmançılıq, günahları yumaq... nə olduğunu bilməmişdir.

Stalin rəhmədilliliyə, şəfqətə, mərhəmətə nifrət edirdi. Ən dəhşətlisi bu idi ki, Stalin siyasətdə də əxlaqi nemətlər üçün layiqli yer tapa bilmirdi. İş yoldaşlarının öz həmkarı, “xalq düşməni” haqqında donosbazlığı onun üçün nəcibliyin ən yüksək pilləsi idi. Beriya “rəhbər”in razılığı ilə onun ən yaxın köməkçisi Poskryobişevin arvadı Bronislava Somomonovnanı həbs edəndə arvadını xilas etmək haqqında ərin bütün xahişlərinə, Poskryobişevin qızı Qalina Aleksandrovnanın dediyinə görə yalnız bir cavab vermişdi: “Bu, məndən asılı deyil heç nə eləyə bilmərəm. Enkevedədə aydınlaşdırarlar.” Zavallı qadını, iki uşaq anasını 3 ili dustaqxanada saxlayandan sonra güllələdilər. Halbuki bu uşaqların atası sutqada 14-16 saat Stalinin yanında qalır, sənəd verir, arayış hazırlayır, rəhbərin sərəncamlarını aşağılara ötürürdü. Qalina Aleksandrovnada danışdı: Hətta həbs haqqında əmr vermiş Beriya yenə də evimizə gəlirdi. Bir çox başqa məşhur adamlar da bizdə olurdular. Stalin anamla şəxsən tanış idi və əlbəttə, başa düşürdü ki, casusluqda ittiham üçün anamın qardaşı tibb avadanlığı gətirməkdən ötrü xaricə getmişdi – ittihamın başlıca dəlili bu idi. Heç bir günahı yox idi. Onu da güllələmişdilər.

Ətrafdakıların yaxın adamlarını, qohumlarını, arvadlarını həbs etdirərkən Stalin onların sadıq, itaətkar bəndə olub – olmadıqlarını yoxlayırmış. Kalinin Molotov, Kaqanoviç, Poskryobişev, bir çox başqaları ailələrində fəlakət baş verdiyini üzə vurmurdular. Stalin onların hərəkətlərini izləyir və görünür, itaətkarlıqlarından həzz alırdı.

Ən böyük bəla ondan ibrət idi ki, Stalinə əslində heç kəs etiraz eləmirdi. Hal bu ki, vicdanın səsinin eşidiləcəyinə həmişə, hətta ən mürəkkəb şəraitdə güman var idi.

Ədəbiyyat

1. “Bolşevik” jurnalı, 1925-ci il. № 11-12
2. “Bolşevik” jurnalı, 1926-ci il. № 4
3. Molotov V. M. İosif Vissarionovic “Stalinin dəfn günü matəm mitinqində nitq”. Bakı, 1953

- 4.Бугай Н.Ф.Л. Берия-И.Сталину; “Согласна Вашему указанию”. Москва 1998.
5.Волкоганов Д.А. Триумф и трагедия. Политический портрет И.В.Сталина.кн.1. Москва.1989.
7.Медведев Р.А. “Они окружали Сталина”. Москва.1990.
8.Семеряга М.И. Тайны сталинской дипломатии.1939-1941. Москва.1992.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПЕРСОНАЛЬНОГО СОСТАВА

***доцент Веисов Ариф Гаджи оглы, Бедолова Терлан Сеттар кызы,
Мехдиева Хегигет Шеадет кызы***

Резюме

Генсеку не нравилось ничего импортного. Он перенес свою ненависть к историческим вещам и «Европе» в свою жизнь. Он на протяжении многих лет подчеркивал свою «пролетарскую простоту». Главным вопросом его жизни была власть... Сталин не мог или не хотел вплотную заниматься воспитанием собственных детей. На самом деле она очень редко видела своих детей. Дети великих исторических деятелей нередко росли несчастными именно потому, что их родители были известными людьми. Дети мало что знали о своем отце. У отца не было времени заниматься ими.

THE CHAIRMAN OF PERSONAL STAFF

***dossent Veyisov Arif Haci, Bedolova Terlan Settar,
Mekhdiyeva Heqiqet Sheadet***

Summary

The Secretary General did not like anything imported. He transferred his hatred of historical things and "Europe" to his life. He emphasized his "proletarian simplicity" for many years. The main issue in his life was power... Stalin could not or did not want to closely engage in the upbringing of his own children. In fact, she saw her children very rarely. It was not such a rare case when the children of great historical figures grew up unhappy precisely because their parents were famous people. The children knew little about their father. Father did not have time to deal with them.

Rəyçi: Mustafayeva Zeyneb Arif qizi,

BDU-nin Qazax filialı 14 noyabr 2023-cü il tarixli iclasın 03 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 28 noyabr 2023-cü il